

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Jubilea a zprávy

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 25 (1980), No. 1, 54--58

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/139240>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1980

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

jubilea zprávy &

PROF. JOSEF TESAŘ
OSMDESÁTNIKEM

Dne 10. listopadu 1899 se narodil ve Velkém Meziříčí dlouholetý externí učitel katedry matematiky a deskriptivní geometrie na stavební fakultě ČVUT v Praze, prof. Josef Tesař. Na rodném Horácku prožil svoje první školská léta, kdy po pětileté obecné škole studoval na reálce ve Velkém Meziříčí (1910/11—1916/17). Poté studoval na vysoké vojenské škole ve Vídni, po vzniku samostatné Československé republiky vstoupil jako dobrovolník do nově utvořené čs. armády, kde pracoval v I. radiotelegrafickém kursu. Zde se také podrobněji seznámil se základy vyšší matematiky a zájem o prohloubení znalostí jej přivedl ke studiu při zaměstnání na Vysokém učení technickém v Brně; po dvou letech však přešel na tehdejší Masarykovu

univerzitu (nyní univerzita J. E. Purkyně) a po absolutoriu získal v roce 1933 učitelskou způsobilost vyučovat matematice a deskriptivní geometrii na vyšších středních školách. V této době (1927—1936) vyučoval na vojenské akademii v Hranicích (a to deskriptivní geometrii a fyziku), po přeložení k dělostřelectvu se věnoval matematice s aplikací na vnější balistiku. Od roku 1936 pracoval jako referent pro vnější balistiku ve Vojenském technickém ústavu až do okupace Československa, kdy se stal profesorem na reálce v Praze - Žižkově (1939—1945). Po osvobození Československé republiky se vrátil na své předchozí pracoviště, kde byl vedoucím skupiny dělostřelecké balistiky, později pak vedoucím oddělení veškeré balistiky. Po zřízení Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně (VAAZ) byl až do roku 1958 učitelem vnější balistiky. Výsledkem jeho vědecké práce na VAAZ byla kandidátská disertační práce, ve které se zabýval výpočtem drah raket. Tuto práci na VAAZ také 11. dubna 1968 obhájil a rozhodnutím rektorátu z 20. dubna 1968 byla mu udělena vědecká hodnost kandidáta věd (CSc.).

V letech 1959—1970 působil jako profesor 1 rok na dvanáctileté střední škole, pak na Střední průmyslové škole stavební (nyní se sídlem v Praze 1, Dušní ul. 17). V letech 1968/69 až 1978/79 byl externím učitelem deskriptivní geometrie na stavební fakultě ČVUT. Na stavební fakultě přednášel, cvičil a také zkoušel deskriptivní geometrii na oboru Ekonomika a řízení stavebnictví a v tzv. nultém ročníku. Za tohoto jedenáctiletého učitelského období se s plnou odpovědností věnoval více než 1000 studentů 1. ročníku, kterým byl nejen dobrým učitelem, ale díky svým bohatým životním zkušenostem také znamenitým rádcem, zvláště jako vedoucí učitel ročníku, popř. vedoucí učitel studijní skupiny, v mnoha pro ně důležitých studijních i jiných situacích.

Prof. Tesař se stále velmi zajímá o průběh vyučování deskriptivní geometrie a v rozhovorech s ním, při návštěvách přátel a známých na katedře, je možno vždy se dovědět něco nového, co je důležité pro přednášející i cvičící, a to nejen s pedagogického hlediska, nýbrž díky jeho širokému rozhledu také z politického života. Po celý svůj dosavadní život se prof. Tesař aktivně věnoval sportu. Např. v době svého působení na Moravě byl kapitánem hokejového oddílu v Moravské Slavii, dále kapitánem tenisového klubu v Hranicích, rovněž pěstoval

kopanou. Ze všeho najraději snad měl lyžování, kterému je dosud věrný. Snad také tento jeho přístup k aktivnímu využívání volného času má zásluhu o jeho stále dobrý zdravotní i duševní stav a přímo skvělý tělesný vzhled.

My všichni, kteří s údivem zjišťujeme, že prof. Tesar již překročil osmdesát let svého života, a kteří jsme měli možnost poznat jej v době jeho působení jako vysokoškolského učitele na naší katedře po všech stránkách, máme celkem skromné přání, které náš jubilant může snadno splnit: Ať je i nadále naším přítelem a nechť má ještě dlouhá léta při dobrém zdraví a duševní pohodě stále zájem o naši společnou práci při výchově budoucích inženýrů-stavařů.

Karel Drábek

ŽIVOTNÉ JUBILEUM ZASLŮŽILEJ UČITELKY VIERY ŠIMČISKOVEJ

Pedagogické úspěchy pani profesorky Šimčiskovej sú v matematickej obci všeobecne známe. Sama o svojej práci hovorí:

„O mne netreba písať. Som iba radovou členkou Jednoty. Neurobila som nič mimoriadne, len to, čo robí každý iný učiteľ. Iba že som mala svoju prácu rada a venovala sa jej, ale na tom predsa nič mimoriadne nie je. Príčinou mojich úspechov bolo, že som mala šťastie na dobrých žiakov — bez nich by neboli nijaké uznania. Keby tých žiakov bol mal niekto iný, dosiahol by to isté.“

Dúfam, že mi to pani profesorka odpustí, ale nemôžem s ňou súhlasiť. Spolu s mnohými ďalšími jej vďačnými žiakmi si myslím, že o práci, ktorú vykonala ona, písať treba. Pretože jej príklad inšpiruje, vzbudzuje elán a dodáva chuť do výchovnej práce iným.

Zaslúžilá učiteľka Viera Šimčisková pochádza z Pířbrami, kde sa narodila v učiteľskej rodine 15. septembra 1904. Po skončení štúdia matematiky na Prírodovedeckej fakulte Karlovej univerzity v roku 1927 učí najprv na reálnom gymnázium v Pířbrami a potom od roku 1934 už na Slovensku, najprv v Banskej Bystrici a neskôr v Bratislave. Okrem matematiky učila aj telesnú výchovu. Od roku 1943 sa venuje rodine a vychováva svoje tri deti. Učiteľ začína znovu v roku 1956. Od roku 1959 pôsobí na gymnázium J. Hronca na Novohradskej ulici v Bratislave.

Výsledky práce v Matematickej olympiáde možno pokladať za objektívne kritérium úspešnosti pedagogickej práce učiteľa matematiky. Práca profesorky Šimčiskovej v MO je veľmi známa a oceňovaná. Jej žiaci postupovali do celoštátneho kola pravidelne každý rok. Počas dvadsiatich rokov práce v MO vychovala desiatky úspešných účastníkov celoštátneho kola MO, spomedzi ktorých sa traja zúčastnili aj na Medzinárodnej MO.

Ministerstvo školstva SSR a JČSMF ocenili výchovnú činnosť Viery Šimčiskovej viacerými vyznamenaniami a čestnými uznaniami. V roku 1965 jej celoštátny zjazd Jednoty udelil vyznamenanie I. stupňa za úspechy v pedagogickej práci. Ku Dňu učiteľov v roku 1969 jej vláda SSR udelila za dlhoročnú záslužnú prácu vo výchove a vzdelávaní mládeže a za obetavú verejnú činnosť čestný titul zaslúžilá učiteľka.

Pedagogické majstrovstvo pani profesorky Šimčiskovej sa stalo pojmom. Vedela vzbudiť záujem o matematiku, prebudiť driemajúce schopnosti a rozvíjať ich. Bola veľmi náročná, niekeda aj obávaná, no v najvyššej miere spravodlivá, a preto žiakmi uctievaná. Talentovanejším žiakom sa venovala bez ohľadu na čas. Tajomstvo jej úspechov spočíva azda v tom, že mala svoju prácu nesmierne rada a jej radosť z práce a jej výsledkov bola nákazlivá. Ona sama, veľmi energická a „tvorivo nepokojná“, pôsobila napriek tomu pokojným a vyrovnaným dojomom. Jej dôvera v schopnosti žiakov bola veľká. V ovzduší, ktoré vytvárala, sa ťažké a nepochopiteľné stávalo jednoduchým a zaujímavým celkom prirodzene.

Pani profesorka Šimčisková pôsobila a stále pôsobí dojomom, že vie žiť radostne, harmonicky, s optimizmom. Svojich žiakov učila nielen matematiku. Prenášala na nich svoj optimizmus a vieru vo vlastné sily a schopnosti. Preto sú jej bývalí žiaci veľmi vďační.

Kristína Smítalová

ŠEDESÁT LET MOJMÍRA SIMERSKÉHO

Každému, kdo se zajímá o fyzikální olympiádu nebo studoval či pracoval v Rožnově pod Radhoštěm, jistě není neznámo jméno všestranně vzdělaného, moudrého, nesmírně pracovitého a obětavého člověka, profesora SPŠVE

Mojmíra Simerského, který v uplynulém roce oslavil své významné životní jubileum.

Mojmír Simerský se narodil 17. listopadu 1919 v Pečkách u Nymburku. Vysokoškolské studium, přerušené okupací, absolvoval na přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity. Po válce pracoval jako technický úředník nejprve u firmy Philips, po znárodnění pak v Tesle Hloubětín a od roku 1950 v Tesle Rožnov. Od roku 1953 až dosud je profesorem střední průmyslové školy vakuové elektrotechniky v Rožnově pod Radhoštěm.

Těžištěm jeho všestranných intelektuálních zájmů byla fyzika a matematika a v posledních dvanácti letech velmi obětavá práce s talentovanou mládeží ve fyzikální olympiádě.

Od roku 1966 je členem JČMF a členem Sm KVFO, jehož jednatelem je pak od roku 1967 až dodnes. Od roku 1969 je členem ÚV FO, kde zastával nejdříve funkci referenta pro kategorii A, od roku 1973 je předsedou komise pro definitivní redakci soutěžních úloh. Patří k těm nadšeným pracovníkům, bez nichž by úspěšný průběh této soutěže byl jen stěží představitelný.

Bohatá je i jeho publikační činnost. Je autorem, popř. spoluautorem mnoha učebnic a skript elektroniky a elektrotechnologie jak pro střední, tak pro vysoké školy. Od roku 1969 pracuje z pověření JČSMF jako výkonný redaktor

knihnice *Škola mladých fyziků*, kde provedl řadu recenzí. Napsal a recenzoval několik studijních textů pro fyzikální olympiádu. Od XVI. ročníku FO je spoluautorem ročenek FO, velmi oblíbených mezi mládeží. Je pověřován i recenzemi učebních pomůcek. Od roku 1964 každoročně přednáší na krajských i celostátních souběžných MO a FO, v posledních jedenácti letech vede instruktáže referentů FO severomoravského kraje a besedy s řešiteli FO kategorie A v Ostravě. Navrhuje mnoho úloh pro FO. Je autorem všech osnov odborných předmětů pro SPŠVE a učebního plánu studia při zaměstnání. Za své pedagogické čtení týkající se FO obdržel 1. cenu v krajském i ústředním kole. Z jeho překladatelské činnosti jsou nejvýznamnější překlady z němčiny: Jsou to čtyři odborné knihy z oboru kysličníkových katod, metalurgie wolframu, molybdenu a kovu a několik obsažnějších článků prof. dr. W. Espe z oboru vakuové technologie.

Uvedený výčet není zdaleka úplný, i tak však je dostatečným důkazem neobyčejné obětavosti a pracovitosti jubilanta a jeho zanícení pro práci s talentovanou mládeží. V roce 1970 mu bylo uděleno státní vyznamenání „Vzorný učitel“, je držitelem několika čestných uznání KV FO i ÚV FO a vyznamenání II. stupně JČSMF.

Mojmír Simerský je významnou osobností; vždy usměvavý, optimistický, nadán zvláštním osobním kouzlem, kterým získává lidi pro spolupráci. Všichni, kdo jej známe, vždy vzpomínáme a znovu se těšíme na schůze a porady, které vede tak, že nejsou jen záležitostí pracovní, ale též příjemným přátelským setkáním. Ani jeho pracovní korespondence není jen strohým udělováním pokynů — má svůj nenapodobitelný humor, který nás přivádí k samozřejmému a radostnému plnění úkolů.

Do dalších let přejeme Mojmiru Simerskému mnoho zdraví, osobní spokojenosti a chuti do další tvořivé práce.

Zdeněk Holuša

KOLOKVIUM O DIFERENCIÁLNÍ GEOMETRII, BUDAPEST 1979.

Ve dnech 3.—7. září se konalo v Mezinárodním školicím a informačním středisku pro výpočetní techniku (SZÁMOK) v Budapešti

Kolokvium o diferenciální geometrii. Byla to další ze série mezinárodních konferencí, které se konají v Maďarsku každé čtyři roky a pokud jde o počet účastníků, jsou to patrně největší pravidelná setkání diferenciálních geometrů na světě. Předsedou organizačního výboru byl opět prof. G. Soós z univerzity v Budapešti. Podle předběžných přihlášek přislíbilo účast na konferenci 120 odborníků z 18 zemí, především balkánských, a to z Anglie (2), Belgie (1), Bulharska (7), ČSSR (6), Francie (10), Holandska (1), Indie (1), Japonska (4), Jugoslávie (8), Maďarska (26), NDR (6), NSR (6), Polska (7), Rakouska (2), Rumunska (16), Řecka (1), SSSR (13) a USA (3). Jako se stává na každé mezinárodní akci, byla oproti původnímu programu řada změn a někteří prominentní hosté se na poslední chvíli omluvili (A. D. ALEXANDROV z SSSR, W. KLINGENBERG z NSR a A. GRAY z USA).

Kromě tří hlavních přednášek v plénu bylo předneseno 80 dvacetiminutových sdělení ve dvou sekcích. Sekce A probíhala v kongresovém sále a byla věnována převážně moderní diferenciální geometrii. Sekce B se konala v klubu a týkala se převážně klasické diferenciální geometrie a fyzikálních aplikací. Hlavní hodinové přednášky byly tyto:

M. BERGER, Francie: *Une caractérisation purement métrique des variétés riemanniennes à courbure constante.*

H. Busemann, USA: *An intuitive approach to differential geometry.*

P. DOMBROWSKI, NSR: *On the spatial geometry of a non-inertial observer in special relativity.*

Plánovaná přednáška A. D. ALEXANDROVA se neuskutečnila.

První den konference se konala malá večerní recepce pro všechny zahraniční hosty a čtvrtý den odpoledne byl vyhrazen exkurzi (katedrála v Ostřihomi, pevnost Visegrad a městečko Szentendre). Je třeba ocenit dobrou organizaci konference nejen po stránce společenské, ale zejména po stránce tematického rozřídění jednotlivých referátů.

S jistým pobavením jsme mohli sledovat vystoupení řady referujících v sekci A, kteří měli možnost si vybrat mezi malou a špatnou tabulí a moderním projekčním zařízením. Bylo až s podivem, kolik se našlo referujících, kteří raději pokazili svou přednášku, než by se jen prstem dotkli tak technicky náročného zařízení, jako je Schreibprojektor. Myslím, že v tomto jediném

bodě organizace poněkud selhala: 1–2 profesionální povzbuzovači s technickými znalostmi by patrně byli přispěli k ještě lepšímu průběhu konference.

Pokud jde o československé účastníky (BUREŠ, KOLÁŘ, KOWALSKI, KRUPKA, NOVOTNÝ, VANŽURA), všichni přednesli vlastní referáty, z toho dva zaměřené fyzikálního. Je možno říci, že v celkovém srovnání byla úroveň našich sdělení rozhodně nadprůměrná, a to i pokud jde o formu přednášky a zvládnutí anglického jazyka.

Další kolokvium je plánováno v r. 1983 v Szegedu.

Oldřich Kowalski

ZPRÁVA O LETNÍ ŠKOLE O OBECNÉ ALGEBŘE A USPOŘÁDANÝCH MNOŽINÁCH

Ve dnech 2.–12. září 1979 se v Jindřichově Hradci konala tradiční letní škola o obecné algebře a uspořádaných množinách, pořádaná matematicko-fyzikální fakultou Univerzity Karlovy v Praze, přírodovědeckou fakultou Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně, přírodovědeckou fakultou Univerzity Komenského v Bratislavě, strojnickou fakultou Vysoké školy technické v Košicích a Jednotou československých matematiků a fyziků. Vlastní organizací letní školy byla pověřena odborná skupina algebry při matematické vědecké sekci JČMF a katedra základní a aplikované algebry matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy. Účastníci letní školy byli ubytováni v příjemném prostředí hotelů Grand a Vajgar, přednášky se konaly ve společenských místnostech hotelu Grand.

Letní školy se zúčastnilo 49 algebraiků z 16 československých pracovišť a 31 zahraničních účastníků, mezi nimi např. B. CSÁKÁNY (MLR), K. GLAZEK (PLR), G. BRUNS (Kanada), P. CORSINI (Itálie), E. FRIED (MLR). Přednášky, kterých bylo proslouveno celkem 46, se konaly jednak v plénu, jednak v sekcích.

Kromě intenzivního vědeckého programu a mnoha neformálních diskusí měli účastníci letní školy dostatek příležitostí k seznámení s krásnou přírodou a historickými památkami Jindřichova Hradce a okolí i s dnešním životem v socialistickém Československu. Organizační

výbor letní školy zajistil hromadnou návštěvu gobelínové dílny, státního zámku v Jindřichově Hradci a místní lidové hvězdárny, jakož i výběr řady tras na celodenní výlet. Kromě toho hudebníci z řad účastníků letní školy uspořádali koncert komorní hudby v zámecké síni a koncert varhanní a komorní hudby v bývalém mino-ritském klášteře.

Závěrem lze říci, že letní škola o obecné algebře a uspořádaných množinách byla velkým

přínosem pro vzájemnou odbornou informova- nost a osobní poznání jednotlivých účastníků a pracovišť a nemalou měrou přispěla k lepší koordinaci práce různých řešitelských kolektivů. Zúčastněným mladým pracovníkům pak usnad- nila orientaci v současné algebraické problema- tice a dala jim řadu podnětů k tvůrčí vědecké práci.

Karel Drbohlav,
Ladislav Bican, Petr Němec

nové knihy

Milan Hejný: Geometria naučila člověka myslieť. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava 1979, 176 stran.

Hilbertovi se připisuje myšlenka, že nejlepší způsob, jak porozumět teorii, je studovat typický konkrétní příklad této teorie, na němž lze ukázat všechno, co se vůbec může přihodit. Autor publikace M. Hejný si vytkl cíl náročnější: na geometrickém příkladu ilustrovat vývoj matema- tického myšlení. Čtenář si zde učiní představu o tom, jak by k problému přistupoval empirický učenec ve starém Egyptě nebo Babylónu, potom po dlouhých staletích žák Eukleidův, současník Felixe Kleina a následovník Davida Hilberta. I takový Kurt Gödel (přestože v knize přímo

nevystupuje) by si přišel na své při školních cvičeních ilustrujících jeho slavné věty o ne- úplnosti.

Kladným hrdinou těchto svérázných dějin geometrie v kostce je jednoduchá geometrická struktura. Pracuje se v ní pouze s body a jedinými přípustnými operacemi jsou tyto dvě konstrukce: a) určete střed dvojice bodů, b) určete bod symetrický k jinému bodu podle daného středu.

Ze začátku si čtenář pouze hraje (za zmínku stojí například hra Mechúrik Košťúrik v con- wayovském stylu) a do hry lze přibrat i bystré batole. Později se struktura formalizuje pomocí axiomů (záměrně neúplně) a následuje inte- lektuálně náročnější hra na Eukleida. Hledání závislosti mezi předem zvolenými axiomy nečiní větších potíží — jde stále o velmi klasické partie matematiky a logiky. Jinak je tomu ovšem, má-li se dokázat nezávislost některých axiomů. Zde se již čtenář seznámí s pojmem modelu, jedním z nejdůležitějších objevů moderní matematiky. Dovídá se, v čem je síla axiomatické metody: ta není ani tak v dosažení větší přesnosti jako především v možnosti zachytit společné struktur- ní prvky zdánlivě zcela různých matematických situací. Nakonec se čtenář setká s jednoduchými úlohami, které dokáže rozřešit v geometrickém modelu, ale nikoliv v rámci daného axiomatické- ho systému. Pokud má snahu věci domýšlet, dostane se mu tak poučení i o přirozených mezích axiomatické metody.

To, co bylo výše popsáno, je ovšem jen hlavní osnova knihy. Kromě toho čtenář získá poutavou formou i spoustu faktických znalostí o hlavních revolučních objevech v geometrii, jako byl například objev Lobačevského geo-